

афіксації, що складає четверту частину (25%) від усього лексичного матеріалу словника (рис. 4).

Це доводить існування афіксального словотвору у китайській мові, і у її юридичній термінології зокрема, як суттєвого виду словотвору на рівні з іншими мовами, в тому числі флективними.

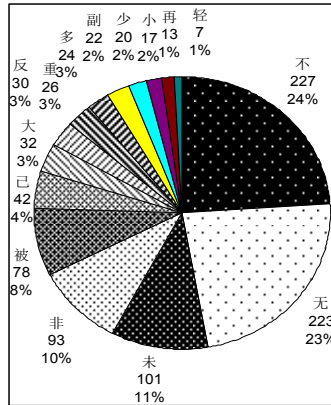

Рис. 3. Префікси юридичної термінології китайської мови

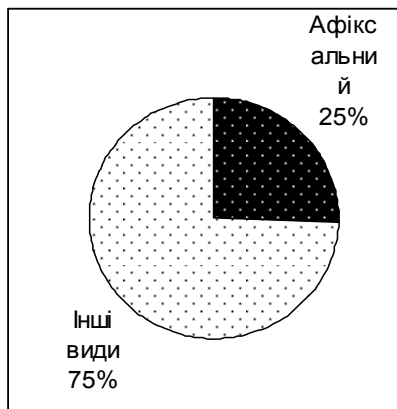

Рис. 4. Юридичні терміни китайської мови

Для юридичної термінології можна виділити такі п'ять типів афіксального словотвору (АС):

АС =	пм + ПЧ	(1)
	ПЧ + см	(2)
	пм + (ПЧ + см)	(3)
	(ПЧ + см) + см	(4)
	пм + [(ПЧ + см) + см]	(5)

Схема 1

тут пм – префіксальна морфема, см – суфіксальна морфема, ПЧ – повнозначна частина слова, може бути виражена як кореневою морфемою, так і складним компонентом.

Як видно зі схеми 1, афіксальний словотвір юридичних термінів у китайській мові часто поєднується з іншими типами словотвору, утворюючи складно-похідні слова та словосполучення.

Підрахунок лексики афіксального типу ускладнюється наявністю слів, що утворені іншими типами словотвору, зокрема словоскладанням: 杀人 – вбивати + людина = вбивство (дієслівно-об'єктний тип); 人民rénmín – людина + громадянин = народ (копулятивний тип) тощо. У зазначених словах кінцеві морфемі хоча і схожі на афікси, проте не виконують їх функції.

Виявлено, що афіксація у китайській мові має лише словотвірні функції і жодних граматичних. Було визначено найбільш уживані афікси юридичної термінології загальною чисельністю 50 одиниць, у тому числі 35 суфіксів (3093 лексеми) і 15 префіксів (925 лексем). Майже половина лексики утвореної за допомогою суфіксів – 21 суфікс (1421 слово), використовується для позначення осіб різних суспільних категорій.

Аналіз юридичної лексики дозволив нам побачити, що афіксальний словотвір відіграє чималу роль у китайській мові. Слід зазначити, що афіксальні слова утворені головним чином за рахунок суфіксального способу, зустрічаються значно частіше. Що стосується префіксального способу, то він зустрічався дещо рідше. Виявлено ознаки конфіксального словотвору, тобто одночасного застосування префіксів і суфіксів. Оскільки лексики, що утворена так званими "чистими афіксами", дуже мало, а "напівафіксальні морфемі" мають тіж самі функції, пропонуємо не виділяти їх як окремий підвид, а розглядати усю сукупність досліджуваних одиниць як афіксальні морфемі (АМ), а утворення лексики з їх використанням – афіксальним словотвором.

1. Горелов В.И. Лексикология китайского языка / В.И. Горелов. – М., 1984. – 216 с.; 2. Семенов А.Л. Лексика китайского языка / А.Л. Семенов; Ин-т востоковедения РАН. – Изд. 3-е, стереотипное. – Москва : АСТ; Восток-Запад, 2007. – 288 с.; 3. Фролова О.П. Словообразование в терминологической лексике современного китайского языка. / О.П. Фролова. – Н., 1981. – 133 с.; 4. Цыкин В.А. Полуаффиксация в системе китайского словообразования. – Вопр. языкознания, 1979, № 5; 5. Китайско-русский юридический словарь. Право. Экономика. Финансы. / Под ред. Ахметшина Н.Х., Ли Дэпин, – М., 2005. – 686 с.; 6. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Яйцева, 2-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.

Надійшла до редколегії 15.09.11

Т. Комарницька, канд. філол. наук, асист.

АБРЕВІАЦІЯ У ЯПОНСЬКІЙ МОВІ: ПРОБЛЕМА НОМІНАЦІЇ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

У статті виділено проблемні питання явища аббревіації в японській мові – неузгодженість термінологічної номінації та брак єдиної класифікації аббревіатур, запропоновано розмежувати поняття "аббревіація" і "скорочення", а також подано низку класифікацій аббревіатур.

В статті виділені проблемні питання явлення аббревіації в японському мові – несогласованність термінологічної номінації і недостаток єдиної класифікації аббревіатур, пропонується розграничувати поняття "аббревіація" і "сокращение", а також дан ряд класифікацій аббревіатур.

This article deals with the problems concerning abbreviation in Japanese, in particular with lack of agreement in terminological nomination, as well as in classification of abbreviations. The concepts "abbreviation" and "shortening" are offered to be distinguished; some classifications of abbreviations are proposed.

Під час ознайомлення з науковими працями японістів, присвячених явищу аббревіації в японській мові, в око впадає неузгодженість термінів та класифікацій, що їх пропонують сходознавці при дослідженні аббревіації. І такий брак консенсусу існує на тлі стрімкого зростання кількості аббревіатур у японській мові, що, погодьмося, аж ніяк не сприяє цілісному описанню вказаного явища.

Отже, актуальною, на нашу думку, є проблема вироблення єдиного підходу до вивчення явища аббревіації в японській мові.

Об'єктом нашого стислого дослідження є японська аббревіатура (скорочення), відповідно предметом – їхня термінологічна номінація та особливості їхньої класифікації. За мету ставимо собі зробити цілісний опис абре-

віації в японській мові. Відповідно, завданнями цієї розвідки є: 1) з'ясувати проблемні моменти в описі японської аббревіації; 2) виробити критерії класифікації японських аббревіатур; 3) запропонувати вирішення термінологічної проблеми при описанні аббревіації в японській мові. Для досягнення мети роботи вважаємо за доцільне послуговуватися такими методами: лінгвістичний описовий метод, метод структурного аналізу, прийоми класифікації та систематизації мовного матеріалу тощо. Наукова новизна цього дослідження полягає, на нашу думку, в тому, що вперше у вітчизняній японістиці ми пропонуємо цілісний погляд на явище аббревіації в японській мові, виділяємо проблемні моменти опису цього явища і висуваємо пропозиції стосовно усунення неточностей у цьому описі.

Абревіація, як відзначають мовознавці, зумовлюється тенденцією до економії мовних засобів для вираження спеціальних понять, що визначає рух мови до синтетизму як продуктивного напрямку мовного розвитку [1, с. 122-123; 2, с. 29]. Це явище, вказують науковці, спричинене поширенням складних, багатокомпонентних найменувань у мові, а суть аббревіації полягає у тому, що в одне слово об'єднуються частини двох або більше слів [4, с. 88; 11, с. 167]. На матеріалі західно-європейських мов явище аббревіації досліджене доволі системно, з'ясовано його особливості й розроблено класифікації аббревіатур (так, приміром, О.А. Дюжикова запропонувала класифікувати аббревіатури на складові (складаються зі скорочених слів), складноскладові (складаються не лише зі скорочених, а й із повних слів) та ініціальні (складаються з ініціальних букв) [3]). Сходознавці ж, які досліджували явище аббревіації вже на матеріалі японської мови, зазначають, що на способи аббревіації безпосередньо впливає система мови, відповідно аббревіація у японській мові має свою специфіку: вона полягає в утворенні нових слів шляхом скорочення слів чи словосполучень [6, с. 35]. У результаті аббревіації складна за будовою одиниця перетворюється на складноскорочену, яка складається з частин вихідної одиниці, а за значенням та обсягом інформації рівноцінна до неї [2, с. 29; 7, с. 28; 9, с. 45]. З двома останніми положеннями можна посперечатися, однак спершу з'ясуємо суть термінологічної проблеми при дослідженні явища аббревіації в японській мові. Задля цього погляньмо на терміни, якими послуговуються сходознавці, описуючи аббревіацію. У працях японістів, присвячених цьому явищу, зустрічається не лише термін "аббревіація" (Б.П. Лаврентьев, О.А. Пашковський), а й термін "скорочення" у тому самому значенні (Н.І. Фельдман, Є.В. Маєвський, А.В. Кудряшова) і навіть термін "редукція" (А.В. Кудряшова). Слова ж, утворені у результаті аббревіації, також дістають у працях сходознавців різні найменування: складноскорочені слова (О.А. Пашковський), аббревіатури (Б.П. Лаврентьев), скорочення (Н.І. Фельдман, А.В. Кудряшова). На перший погляд складається враження, ніби у працях японістів узагалі описуються різні явища, однак поглянувши на приклади "аббревіації", "скорочення" та "редукції", розуміємо, що йдеться про одне і те саме. Чим же зумовлена така неузгодженість поглядів на одне і те саме явище?

На нашу думку, причина криється вже в самій лексичній системі японської мови. Вона, як відомо, є доволі складною, оскільки містить у собі три шари типологічно різних слів – слів китайського типу 漢語 /кан'го/, японсько-го 和語 /ва'го/ та іншомовних запозичень 外来語 /гайрай'го/, а також слова, які на письмі оформлюються латинськими літерами (ローマ字 /ро:маджі/). Тому й аббревіація у японській мові набуває особливих рис, являючи собою також складне, неоднорідне явище. Приміром,

аббревіатурою є як слово 日経 /ніккей/ японська економіка (від 日本経済 /ніхон-кейдзай/), так і слово NHK (назва японської телерадіокомпанії), тобто очевидно різні за структурою та способом творення одиниці. Певне, не в останню чергу через таку комплексність явища аббревіації японісти і не мають згоди щодо найменування цього явища. Нижче ми розглянемо вияви аббревіації в японській мові і запропонуємо у підсумку наш власний погляд на окреслену термінологічну проблему.

Чи не єдине, в чому погоджуються японісти, так це у тому, що аббревіація (скорочення) притаманна насамперед лексиці *кан'го* і *гайрай'го* [6, с. 35; 13, с. 26], коли ж доходить до класифікацій японських аббревіатур, то тут знову спостерігаємо відмінні підходи, нечіткість критеріїв, за якими ці класифікації проводяться, що зрештою спричинює неповноту запропонованих класифікацій.

Так, приміром, А.В. Кудряшова виділяє 4 типи скорочення (аббревіації) в японській мові:

1) скорочення, що складаються з *кан'го* (学食 /'гакушьюку/ від 学生食堂 /'гакусей-шьюкудо:/ *шкільна їдальня*);

2) скорочення, що складаються з *кан'го* і *гайрай'го* (エンジン故障 /ендзін-кошьо:/ *поломка двигуна*);

3) скорочення, що складаються з *ва'го* і *гайрай'го* (朝シャン /аса-шьян/ від 朝のシャンプー /аса-шьямпу:/ *ранковий душ*);

4) скорочення, що складаються лише з *гайрай'го* (レティー /ретті:/ від レモン・ティー /ремон-ті:/ *чай з лимоном*) [5, с. 87-89].

Однак така класифікація, на наше переконання, неповна і структурована не вельми логічно, оскільки тут наявні як аббревіатури, утворені з типологічно однакових слів, так і аббревіатури змішаного типу, що поєднують у собі частини слів різних шарів лексики. Неповнота ж указаної класифікації полягає у тому, що в ній бракує аббревіатур, які б 1) складалися лише з *ва'го*; 2) складалися з *кан'го* та *ва'го*. А такі одиниці в японській мові існують, що ми доведемо нижче на прикладах. Отже, у рамках такої класифікації логічніше було би, на нашу думку, розбити аббревіатури на дві великі групи, назвімо їх а) гомогенні та б) гетерогенні. До групи гомогенних аббревіатур віднесемо ті, що утворилися з типологічно однорідних слів, тобто лише *кан'го* / *ва'го* / *гайрай'го*, а до групи гетерогенних – аббревіатури змішаного типу (*кан'го-гайрай'го*, *ва'го-гайрай'го*, *кан'го-ва'го*). Повніше нашу класифікацію представимо нижче, а поки пригадаймо, що крім, так би мовити, "власне японських" аббревіатур, у японській мові подеколи зустрічаються й аббревіатури на кшталт *NATO* чи *IMF*, причому ця група аббревіатур також доволі неоднорідна. У зв'язку з цим постає логічне запитання про місце таких утворень у нашій класифікації. Очевидно, що вони складають абсолютно окрему групу, відмінну від усіх аббревіатур, для запису яких використовується японське письмо. Тому, можливо, доцільним було би класифікувати японські аббревіатури за графічним критерієм на дві групи:

1. Аббревіатури, що записуються японським письмом.

2. Аббревіатури, записані латиницею (ローマ字 /ро:маджі/).

І вже після такого поділу можливими стають наступні кроки у виокремленні в кожній із цих груп підгруп. Тоді наступний крок матиме такий вигляд:

1. Аббревіатури, що записуються японським письмом.

1) аббревіатури, утворені з типологічно однорідних слів:

а) аббревіатури, утворені зі слів *кан'го*;

б) аббревіатури, утворені зі слів *ва'го*;

в) аббревіатури, утворені зі слів *гайрай'го*;

2) аббревіатури, утворені зі слів різних шарів лексики:

а) аббревіатури *кан'го-гайрай'го*;

б) аббревіатури *ва'го-гайрай'го*;

в) аббревіатури *кан'го-ва'го*.

2. Абревіатури, записані латиницею.

1) абревіатури, запозичені з інших мов вже у вигляді абревіатур;

2) абревіатури, створені в японській мові:

а) абревіатури, що створюються з англійських слів;

в) абревіатури на англійський кшталт, створені зі слів японської мови.

Отже, ми накреслили схему, за якою доцільно проводити аналіз японських абревіатур, намагаючись охопити весь масив скорочених слів японської мови. Стисло зупинимося на кожній групі.

1. Абревіатури, що записуються японським письмом. До підгрупи 1) цієї групи абревіатур відносимо одиниці, компоненти яких являють собою усічені частини слів, що належать до одного і того самого шару лексики, тобто лише *канго*, лише *ваго* або лише *гайрайго*.

а) абревіація *канго*. У межах лексики *канго* абревіація, як указують японісти, характеризується тим, що слова, які складаються з 4 і більше ієрогліфів, скорочуються у 2-3 складові шляхом відкидання ієрогліфа (зазвичай, другого) із кожної пари [8, с. 35].

Абревіатури, утворені зі словозчеплень (тісних безсинтаксемних об'єднань слів – термін О.А. Пашковського [10, с. 7]) *канго*, японісти пропонують класифікувати за тим, які з компонентів випадають:

1) другі склади обох членів словозчеплення, напр., 団交 /данко:/ (від 団体交渉 /дантай-ко:сьо:/) *колективні переговори з метою укладання колективного договору*, 発禁 /хаккін/ (від 発売禁止 /хацубай-кінші/) *заборона продажу*, 原爆 /гембаку/ (від 原子爆弾 /генші-бакудан/) *атомна бомба*;

2) другий склад першого члена та перший склад другого члена словозчеплення, напр., 共存 /кьо:дзон/ (від 共同生存 /кьо:до:-сейдзон/) *співіснування*, 高校 /ко:ко:/ (від 高等学校 /ко:то:-гакко:/) *середня школа*;

3) перші складі обох членів словозчеплення, напр., 閣議 /какугі/ (від 内閣會議 /найкаку-кайгі/) *засідання Кабінету міністрів*;

4) перший склад першого члена та другий склад другого члена (рідко), напр., 郷軍 /го:гун/ (від 在郷軍人 /дзайго:-гунджін/) *резервіст*;

5) лише один зі складів одного з членів зі збереженням повноти іншого члена, напр., 大公使 /тайко:ші/ (від 大使行使 /тайші-ко:ші/) *посли та посланці* [6, с. 38; 13, с. 27]. Результатом такого типу абревіації є триморфемні абревіатури.

Однак і тут констатуємо неповноту пропонованих японістами класифікацій, оскільки одиниці *канго* скорочуються і за іншими моделями, наприклад, абревіатура 最高裁 /сайко:сай/ (від 最高裁判所 /сайко:сайбансьо/) *Верховний Суд* утворена шляхом відкидання від другого члена вихідного словозчеплення не одного, а двох компонентів. Окрім цього у спеціальній лексиці зустрічаємо також і чотириморфемні абревіатури: 核禁会議 /какукін-кайгі/ (від 核兵器禁止平和建設国民会議 /какухейкі-кінші-хейва-кенсецу-кокумін-кайгі/) *Конференція з заборони ядерної зброї*. Це здебільшого абревіатури складних багатоконпонентних найменувань, що часто зустрічаються у термінології.

Зрештою, розглянувши явище абревіації у межах лексичного шару *канго*, доходимо висновку, що все-таки найпоширенішим типом абревіації у межах цього лексичного шару є творення абревіатур за моделлю "перша морфема першого члена словозчеплення + перша морфема другого члена словозчеплення".

б) абревіація *ваго*. За нашими спостереженнями, у межах лексичного шару *ваго* абревіація є менш поши-

реним явищем, ніж серед лексем *канго* чи *гайрайго*. Такі абревіатури виникають здебільшого у спонтанному розмовному мовленні з метою збільшення темпу мовлення і рідко переходять у літературну норму. Подібними скороченнями активно послуговується молодіжний сленг [12, с. 140]:

– ニクタマ /нікутама/ *нестерпний зануда* (скорочення з'явилося у молодіжному середовищі і походить від слів 憎い /нікуй/ *неприємний* і たまらない /тамаранай/ *нестерпний*);

– チカメシ /чікамеші/ *забігайлівка* (походить від слів 近い /чікай/ *близький* та 飯 /імеші/ *їжа*, а записується абеткою *катакана*, оскільки таким чином передається семантика чогось нового, не пов'язаного з традиційним життям);

– きもい /кімой/ *жахливий, неприємний* (скорочення іменника 気持ち /кімочі/ *настрій* і прикметника 悪い /варуй/ *поганий*).

Як бачимо, при скороченні *ваго*, як правило, редукуються або закінчення обох слів, що утворюють абревіатуру, або ж лише одного; при цьому типова абревіатура складається з чотирьох складів, з яких зазвичай перші два є початковими складами першого слова, а останні два – відповідно початковими складами другого слова, що піддалося скороченню. У кожному разі, не зважаючи на непоширеність абревіації у межах лексичного шару *ваго*, ігнорувати це явище вважаємо за неприпустиме, оскільки воно, як це ми продемонстрували на прикладах, таки існує, і припускаємо, що (принаймні у розмовному мовленні) розвиватиметься й надалі.

в) абревіація *гайрайго*. Абревіація слів і словосполучень у межах лексичного шару *гайрайго* є дуже поширеним явищем, притаманним як розмовному мовленню, так і літературній мові; при цьому, як відзначають японісти, скорочення *гайрайго* можуть відбуватися за кількома моделями:

1) зазвичай залишається по два перших складі з кожного слова (чи з перших двох слів), а решта складів відсікаються, напр., ハイテク /хайтеку/ (від ハイ・テクノロジー /хай текунороджі/) *високі технології*, アジプロ/аджіпуру/ (від アジテーション・プロバガンダ /аджіте:сьон пурап-ганда/) *агітація і пропаганда*, セクハラ /секухара/ (від セクシュアル・ハラスメント /секушюару харасументо/) *сексуальні домагання*, リモコン /рімокон/ (від リモート・コントロール /рімо:то конторо:ру/) *пульт дистанційного керування*;

2) дещо рідше зустрічаються випадки, коли початок першого слова може бути приєднаний до закінчення другого, напр., コーポラス /ко:порасу/ (від англ. *corporation house*) *корпоративний будинок*;

3) одне зі слів може взагалі не скорочуватися, напр., エコマーク /екома:ку/ (від англ. *ecological mark*) *емблема екологічно чистої продукції*;

4) скорочуватися може й лише одне довге слово, при цьому розрізняються два випадки:

– відсікання складів кінцевої частини слова, напр., インフレ /інфуре/ (від インフレーション /інфуре:сьон/) *інфляція*, リハビリ /ріхабірі/ (від リハビリテーション /ріхабіріте:сьон/) *реабілітація*;

– рідше зустрічається скорочення одного або кількох складів початкової частини слова, напр., ホーム /хо:му/ (від プラットホーム /пураттохо:му/) *платформа*, ニューム /ню:му/ (від アルミニウム /арумініуму/) *алюміній* [5, с. 89; 6, с. 36; 8, с. 36-43].

Отже, вище ми розглянули особливості абревіації типологічно однорідних слів. Однак в сучасній японській мові поширення набула також абревіація змішаного типу, коли в одне слово скорочується два або більше типологічно різних слів. Розглянемо цей вид абревіації трохи докладніше.

2) аббревіація змішаного типу. Сюди належать аббревіатури, утворені з різних шарів лексики. Відповідно, можливими є скорочення:

а) *канго* та *гайрайго*, напр., 合コン /ґо:кон/ (від 合同コンパニオン /ґо:до: компаніон/) *компанія*, アルバイション /арубайшюн/ (від アルバイト /арубайто/ *підрібок* і 売春 /байшюн/ *продавати свою весну, займатися проституцією*) *та, яка продає свою молодість задля додаткового доходу*;

б) *ваго* та *гайрайго*, напр., 口コミ /кучі комі/ (від 口から口へのコミュニケーション /кучі-кара кучі-е-но комюніке:шьон/) *усна комунікація*, エロ可愛い /ерокавайі/ (від エロチック可愛い /ерочікку-кавайі/) *еротично-милий*;

в) *канго* та *ваго*, напр., ガリア人 /ґаріаджін/ (від したがりがや /шітаґарія/ *предмет захоплення* та 人 /джін/ *людина*) *бойфренд* [5, с. 86–89; 12, с. 140–144].

Подані приклади свідчать, що подібні одиниці можуть як належати до літературної мови, так і перебувати на її периферії, вживаючись здебільшого у молодіжному середовищі. Так само на прикладах ми пересвідчилися, що аббревіація "*канго+ваго*" існує, хоч як би її не оминали увагою японісти у своїх класифікаціях.

Отже, перша група японських аббревіатур, як бачимо, є доволі неоднорідною, однак спільною рисою всіх одиниць, які ми віднесли до цієї групи, є те, що вони записуються японським письмом. Такі одиниці чітко протиставляються аббревіатурам у більш звичному для нас вигляді, які стисло розглянемо нижче. Отже, серед **аббревіатур, записаних латиницею**, виділяємо:

1) аббревіатури, запозичені з інших мов (насамперед англійської) вже у вигляді аббревіатур, напр., WTO /дабурю-чі:о:/ *COT*, GDP /джи:-ді:-пі:/ *ВВП*;

б) аббревіатури, що створюються вже у японській мові з англійських слів, напр., OL /оеру/ (від англ. *office lady*) *молода офісна співробітниця*, JASDAQ /джасудакку/ (від англ. *Japan Association of Securities Dealers Automated Quotation*) *ДЖАЗДАК – система автоматичної інформації про біржові акції, що виставляється японською асоціацією цінних паперів*;

в) аббревіатури на англійський кшталт, створені зі слів японської мови, напр., К.К. /ке:-ке:/ (від 株式会社 /кабушікіґайшя/) *акціонерна компанія*, N.H.K. /ену-ечіке:/ (від 日本放送協会 /ніхон-хо:со:-кьо:кай/) *Японська телерадіокомпанія* [13, с. 27].

Очевидно, що аббревіатури цієї групи творяться за абсолютно іншими моделями, ніж, так би мовити, "власне японські" аббревіатури. Саме така різnorodність явища аббревіації (скорочення), на нашу думку, і спричинює проблему термінологічної номінації цього явища. Зважаючи на особливості творення скорочених одиниць кожної з розглянутих вище груп, мусимо констатувати, що стосовно одиниць першої групи у нас виникає бажання вживати термін "скорочення", а стосовно одиниць другої – "аббревіація". Це, звісно, наша суб'єктивна думка. У працях японістів, з якими ми ознайомилися, такого розмежування понять не спостерігаємо. У кожному разі питання, вочевидь, лишається відкритим.

Вище ми розглянули лише одну з можливих (як нам видається) класифікацій японських аббревіатур (або ж скорочень). Можливо, однак, є ще одна класифікація залежно від того, яка одиниця (чи одиниці) стає вихідним матеріалом для скорочення. Відповідно, можемо виділити:

1) скорочення одного слова, напр., インフラ /інфура/ (від インフラストラクチャー /інфурасуторакучя:/) *інфраструктура*;

2) скорочення кількох слів (тут найпоширенішим випадком є скорочення двох слів), напр., 国連 /кокурен/ (від 国際連合 /кокусайренґо:/) *ООН*;

3) скорочення словосполучення, напр., 法令 /хо:рей/ (від 法律と命令 /хо:ріцу то мейрей/) *законодавство, закони і постанови*;

4) скорочення окремої фрази, напр., きも可愛い /кімокавайі/ *дивакувато-милий* (скорочення фрази 気持ち悪いけど、可愛い /кімочі варуй кедо, кавайі/ *дивакуватий, але милий*; існує ще більш скорочений варіант – きもかわ /кімокава/);

5) скорочення речення (такий особливий вид аббревіатур представлений насамперед скороченням прислів'їв і приказок, при цьому слова, що утворюються у результаті такого скорочення, репрезентативно заміщують собою вихідні одиниці), напр., 蝦鯛 /ебітай/ (від 蝦で鯛を釣る /ебі-де тай-о цуру/) *досягти великого успіху за невеликих затрат* (букв. *спіймати морського окуня на рачка*), 眉唾 /маюцуба/ (від 眉毛に唾をしろ /маюге-ні цуба-о шіро/) *брехати* [6, с. 39].

Така класифікація аббревіатур яскраво свідчить, що скорочуватися в японській мові можуть не лише слова і словосполучення (як стверджує Б.П. Лаврентьев [6, с. 35], чіє слова ми наводили на початку), а й одиниці інших рівнів.

Можливою вважаємо і класифікацію аббревіатур (скорочень?) за критерієм функціонування таких скорочених лексичних одиниць у мові. А.В. Кудряшова, наприклад, відзначає, що лексичні скорочення у японській мові характерні насамперед розмовній мові, напр., 連ドラ /рендора/ (від 連続ドラマ /рендзоку дорама/) *телесеріал*, コンパ /компа/ (від コンパニオン /компаніон/) *компанія*, проте вказує, що деякі лексичні скорочення, які утворилися в розмовному усному мовленні, згодом перейшли до сфери вживання літературної мови, напр., パソコン /пасокон/ (від パーソナル・コンピュータ /па:сонару компю:та/) *персональний комп'ютер*, 特急 /токкю:/ (від 特別急行 /токубецу кю:ко:/) *швидкісний потяг* [5, с. 85–86]. Отже, на основі функціонального критерію виділяємо аббревіатури, притаманні розмовному мовленню (нерідко спонтанні, не закріплені у мовній нормі), та аббревіатури, що ввійшли до складу літературної мови і вживаються не лише в розмовному, а й в інших (науковому, публіцистичному тощо) стилях.

Наступним можливим способом класифікувати японські аббревіатури, на нашу думку, є поділ останніх за стилістичним критерієм на:

1) аббревіатури, що не створюють стилістичним ефект (сюди належить більшість розглянутих вище аббревіатур; такі скорочення семантично дорівнюють їхнім нескороченим відповідникам), напр., 外相 /ґайшьо:/ (від 外務首相 /ґаймушюшьо:/) *Міністр закордонних справ*;

2) аббревіатури, що викликають гру слів і створюють стилістичний ефект. Сюди відносимо згаданий уже вище приклад アルバイション /арубайшюн/ (від アルバイト /арубайто/ *підрібок* і 売春 /байшюн/ *продавати свою весну, займатися проституцією*) *та, яка продає свою молодість задля додаткового доходу*. Сполученням слів アルバイト /арубайто/ і 売春 /байшюн/ досягається гра значень: "якась повія" чи "підрібок продажем молодості". Окрім цього до скорочень зі стилістичним ефектом відносимо такі:

– 飲みにケーション (як варіант: ノミネーション) /номініке:шьон/ *спілкування за випивкою*. Слово створене шляхом додавання слів 飲み /номі/ *випивання* та に /ні/ *для* до редукованого ケーション /ке:шьон/, яке, найвірогідніше, є скороченням слова コミュニケーション /комюніке:шьон/ *спілкування*;

– згадане вже вище ガリア人 /ґаріаджін/ *бойфренд* – слово, що вживається OL (молодими офісними співробітницями), створене шляхом скорочення слова したがりがや

/шітаґарія/ предмет захоплення, при чому в результаті такого скорочення з'являється асоціація зі словом *ケーリア* /ке:ріа/ кар'єра; тобто *ガリア人* /ґаріаджін/ означає статусний (престижний) бойфренд [12, с. 140-144].

Такі аббревіатури, надаючи мовленню емоційно-експресивного забарвлення, функціонують, як правило у розмовному стилі. До речі, зважаючи на подані вище приклади т.зв. стилістичних аббревіатур (скорочень), можемо не погодитися з твердженням О.А. Пашковського, який стверджує, що японські аббревіатури за значенням дорівнюють вихідним одиницям, з яких вони створені [9, с. 45]. Наявність (принаймні у розмовному мовленні) аббревіатур з додатковими конотаціями є, на нашу думку, яскравим прикладом того, як скорочене слово може мати значення, не тотожне до значення вихідних одиниць, що піддалися скороченню.

Ознайомившись детальніше з явищем аббревіації (скорочення) у японській мові, можемо зробити деякі висновки. По-перше, в око впадає неоднорідність явища скорочення в японській мові, що пояснюється особливостями японської лексики та системи письма. По-друге, складність явища аббревіації спричинює неузгодженість уживання термінів "аббревіація", "скорочення", "редукція" на позначення одного і того самого явища. По-третє, через неоднорідність явища аббревіації проблемним питанням було проведення класифікації японських аббревіатур. Ми запропонували класифікувати останні за кількома критеріями (графічним, структурним, функціональним, стилістичним), чим, сподіваємо-

ся, зняли проблему класифікації аббревіатур. І, по четверте, вважаємо, що у подальших дослідженнях у цьому напрямі слід остаточно дати раду термінам на позначення проаналізованого явища. Як варіант пропонуємо розглянути можливість розмежування термінів "аббревіація" та "скорочення" та їх уживання на позначення одиниць різних груп.

1. Вербенец М.Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01. – К., 2004; 2. Володина М.Д. Национальное и интернациональное в процессе терминологической номинации. – М., 1993; 3. Дюжикова Е.А. Аббревиация сравнительно со словосложением: структура и семантика (на материале современного английского языка) : автореф. дис. на соискание науч. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки". – М., 1997; 4. Ицкович В.А. Новые тенденции в образовании аббревиатур (О путях включения аббревиатур в систему языка) // Терминология и норма. О языке терминологических стандартов: Сборник статей [отв. ред. Даниленко В. П.]. – М., 1972. – С. 88-101; 5. Кудрашова А. В. Лексические сокращения в японской разговорной речи // Япония. Язык и культура: Альманах. – М., 2002. – С. 85-91; 6. Лаврентьев Б. П. Японские аббревиатуры // Японский язык (сборник статей) [отв. ред. И. Ф. Вардудль]. – М., 1963. – С. 35-41; 7. Лотте Д. С. Краткие формы научно-технических терминов. – М., 1971; 8. Маевский Е.В., Рысина Н.Г. Гайрайго. Японская транскрипция иностранных слов. – М., 2000; 9. Пашковский А. А. Классификация японских сложных слов // Японский лингвистический сборник / [отв. ред. А. А. Пашковский]. – М., 1959. – С. 35-74; 10. Пашковский А. А. Слитные именные словосочетания в японском языке // Японский язык: Сборник статей [отв. ред. Вардудль И. Ф.]. – М., 1963. – С. 5-34; 11. Склад і структура термінологічної лексики української мови / [Богуцька М. П., Крижанівська А. В., Марченко В. С. та ін.]. – К., 1984; 12. Радионов А. Ю. Нетрадиционное употребление катаканы // Япония. Язык и культура: Альманах. – М., 2002. – С. 138-147; 13. Фельдман Н. И. Японский язык. – М., 1960

Надійшла до редколегії 16.09.11

К. Комісаров, канд. філол. наук, доц.

СПЕЦИФІКА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Розглядається поняття члена речення в японській лінгвістиці. На основі концепцій провідних японських та вітчизняних фахівців аналізується склад та ключові характеристики категорій головних та другорядних членів речення в японській мові.

Рассматривается понятие члена предложения в японской лингвистике. На основании концепций ведущих японских и отечественных специалистов анализируется состав и ключевые характеристики категорий главных и второстепенных членов предложения в японском языке.

The concept of part of the sentence in the Japanese linguistics is considered. On the basis of concepts by leading Japanese and domestic experts structure and core characteristics of categories of the main and minor sentence parts in the Japanese language are analyzed.

Речення в цілому і його члени зокрема посідають центральне місце в синтаксичній системі мови. Традиційне визначення членів речення (文の成分 /бун-но сейбун/) ґрунтується на одночасному врахуванні їхніх формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних ознак, що нерідко руйнує єдині виміри класифікації низки неоднорідних величин. Через це опрацювання критеріїв розмежування членів речення стало актуальним завданням сучасного мовознавства, розв'язанню якого сприяв передусім розгляд речення як багатоаспектної синтаксичної одиниці.

Виокремлення формально-синтаксичної і семантико-синтаксичної структур речення як окремих об'єктів вивчення зумовило також розрізнення двох рядів членів речення – *формально-синтаксичних* і *семантико-синтаксичних*, що певною мірою дає змогу позбутися еклетичних нашарувань, наявних у традиційній класифікації. До того ж, такий поділ не заперечує органічної взаємодії членів речення формально-синтаксичної і семантико-синтаксичної природи.

У сучасному мовознавстві дедалі послідовніше розрізняють *власне члени речення* (формально-синтаксичні компоненти речення) і *синтаксеми* (семантико-синтаксичні компоненти). Два ряди компонентів виявляють різне спрямування: власне-члени речення спрямовані у внутрішню структуру мови, а синтаксеми – у зовнішню, відображаючи предмети та явища позамовного світу.

Формально-синтаксичні члени речення визначають на основі синтаксичних зв'язків, синтаксеми – на основі семантико-синтаксичних відношень. У простому реченні функціональними синтаксичними зв'язками, з огляду на які вирізняють функціональні типи членів речення, є предикативний і підрядний зв'язки. В основі виділення типів синтаксем лежить два різновиди семантико-синтаксичних відношень – *субстанціальні* й *предикатні*.

У японському мовознавстві склалася традиція поділяти члени речення, насамперед, на сім великих категорій [16, с.183-187]. Слід одразу ж зазначити, що розмежування членів речення, представлених словом, і членів речення, представлених реченням (наприклад, підрядних речень різних типів) тут не проводиться – на позначення і першого, і другого явища використовується уже згаданий вище термін (文の成分 /бун-но сейбун/ (букв.: *складові речення*). Ось ці сім категорій:

- 1) 補充成分 /ходжю: сейбун/ *доповнення*;
- 2) 連用修飾成分 /рен'йо:шю:шьоку сейбун/ *означення до предикативів*;
- 3) 連体修飾成分 /рентайшю:шьоку сейбун/ *означення до субстантивів*;
- 4) 並立成分 /хейріцу сейбун/ *члени речення співіснування*;
- 5) 接続成分 /сецудзоку сейбун/ *члени речення приєднання*;
- 6) 独立成分 /докуруіцу сейбун/ *незалежні члени речення*;
- 7) 誘導成分 /ю:до: сейбун/ *члени речення керування*.

© Комісаров К., 2012